

Metsät ja maatalous nosteessa Pariisin sopimuksen toimeenpanossa

Majella Clarke, ilmastotiimin johtaja, Indufor Oy
Petra Mikkolainen, kehitysyhteistyön asiantuntija, Indufor Oy

Pariisin sopimuksessa korostettiin metsien ja ruokaturvan tärkeyttä ilmastotoimissa, vaikka maatalous onkin vielä herkkä aihe

Pariisin sopimukseen sisällytettiin erillinen metsiä käsittelevä osio, mikä oli myönteinen ja jossain määrin yllättäväkin edistysaskel kansainvälisissä neuvotteluissa. Tästä lähtien kansainväliset toimijat veloitetaan tarkastelemaan metsiä ja niiden merkitystä laajasti. Metsien merkitys on tunnustettu myös ilmastomuutokseen sopeutumisessa, ei vain sen hillitsemisessä. Myös metsien tarjoamia muita hyötyvaikutuksia (*non-carbon benefits*) arvostetaan nyt aiempaa paremmin.

Uusi suuntaus on merkittävä, vaikka YK:n ilmastosopimus on aikaisemminkin käsitellyt metsiä ja maankäyttöä muiden sektoreiden ohella. Maatalous on ruokaturvan, haavoittuvuuden ja nielujen muodossa Pariisin sopimuksessa. Sektorilla onkin tärkeä osa sekä ilmastomuutoksen hillinnässä että siihen sopeutumisessa ja ruokaturvan takaamisessa.

Suomessa on maailmanlaajuisen tason metsä- ja maankäyttöasioiden asiantuntemusta. Lisäksi Suomi on tehnyt merkittävää metsäsektorin kehitysyhteistyötä, jonka ansiosta monien kehitysmaiden metsien hoito on muuttunut kestävämmäksi. Suomen kehitysyhteistyö on saavuttanut hyviä tuloksia myös maatalouden alalla. Metsien ja maankäytön nostaminen kestävä kehityksen ytimeen luo Suomelle merkittäviä mahdollisuuksia tarjota tietotaitoa kansainvälisille markkinoille.

Jopa neljännes ihmisen aiheuttamista kasvihuonekaasupäästöistä tulee maankäyttösektorilta

Pariisin sopimus nosti maankäyttösektorin ja nielujen roolin näkyvästi esiin. Kasvihuonekaasupäästöjen ja nielujen tulisi olla tasapainossa tämän vuosisadan toisella puoliskolla. Jotta Pariisin ilmastopimuksen tavoitteisiin päästäisiin, kasvihuoneilmiön hidastamistoimien täytyy kohdistua kaikille sektoreille, mukaan lukien energia, teollisuus, jätteenkäsittely ja maankäyttö. Maankäytön muutoksista johtuvien päästöjen vähentäminen on ollut haastavaa taustalla vaikuttavien monimutkaisten sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten tekijöiden takia.

Hallitustenvälinen ilmastomuutospaneeli IPCC esitti hiljattain, että trooppisten metsien pinta-alan väheneminen ja metsien tilan heikkeneminen on suurin ja vaihtelevin yksittäinen maankäytön muutokseen liittyvä päästölähde. Raportti osoitti myös, että maa- ja metsätalouden sekä muiden maankäytön muotojen päästöt kattavat noin neljänneksen kaikista ihmisen aiheuttamista kasvihuonekaasupäästöistä. Päästöt tulevat lähinnä metsäkadosta ja maataloudesta, mukaan lukien karjatalous.¹

Mitä Pariisin sopimuksessa sovittiin metsiin ja maankäyttöön liittyen?

Pariisin sopimus vahvistaa jo aiemmin hyväksytyt Varsovan REDD+ viitekehyksen (*Warsaw REDD+ Framework*) merkitystä. REDD+² on lähestymistapa, joka tähtää kehitysmaiden metsäkadosta ja metsien tilan heikkenemisestä aiheutuvien päästöjen vähentämiseen. Se kannustaa myös metsien suojeluun, kestävään hoitoon ja käyttöön ja metsien hiilinielujen kasvatamiseen. Olennaista on se, että metsäkadon estämisestä ja hiilidioksidin sitomisesta metsiin maksetaan kehitysmailla jälkeinpäin eli tulospäätteisesti. Toiminnalla kannustetaan muutoksiin, jotka edistävät kestävästä kehityksestä erityisesti trooppisilla metsäalueilla. Lähestymistavasta on neuvoteltu YK:n ilmastopimuksen yhteydessä jo yli 10 vuotta. Vasta vuonna 2013 maat pääsivät yhteisymmärryksen tulospäätteisen toiminnan säännöistä.

Pariisin sopimus vahvisti tulospäätteistä lähestymistapaa metsien suojelussa kehitysmaissa

Riittävä ilmastorahoitus on tulevaisuuden haaste

Toimet metsien ja maankäytön kestävyden parantamiseksi vaativat huomattavia rahallisia investointeja. Myös tulospäätteisten metsäkadon ehkäisytöiden toteutettavuus on pitkälti riippuvainen kansainvälisestä rahoituksesta. Idea perustuu kannustimille, joissa metsiin sidotusta hiilidioksidista maksetaan sillä ehdolla, että tulokset voidaan todistaa tiettyjen normien mukaan.

Kansainvälisiä rahoitusmekanismeja on luotu myös tukemaan kehitysmaita lahjoitusvaroin kansallisten metsäkadon ehkäisyn strategioiden laatimisessa ja tarvittavien metsävarojen seurantajärjestelmien rakentamisessa.³ Yleisesti ottaen rahoitus on ollut riittämätöntä verrattuna metsien ja maankäyttösektorin kestävyysvaasteisiin ja kehittämistarpeisiin.

Pariisin sopimuksessa tunnustetaan, että ilmastorahoituksen riittävyys ja ennakoitavuus ovat tärkeitä tekijöitä.⁴ Lisäksi päätös rohkaisee koordinoitua rahoitukseen eri tahoilta, joita voivat olla yksityinen ja julkinen sektori, kahden- tai monenväliset tuen lähteet, kuten Vihreä ilmastorahasto (*Green Climate Fund*) tai muut mahdolliset rahoittajat.

Maatalous on arka aihe ilmastoneuvotteluissa

Maataloutta ei ole suoraan mainittu Pariisin sopimuksessa, vaikka sektorin toimista vapautuu huomattavia määriä kasvihuonekaasupäästöjä. Toisaalta ruokaturva, hiilinielut ja ruuantuotantojärjestelmien haavoittuvuus tulevat vahvasti esille sopimuksessa. Merkittävää on myös se, että maatalous oli laajasti esillä kehitysmaiden ennakoilmoituksissa (*Intended Nationally Determined Contribution*, asiakirja, jossa maat määrittelevät millaisiin ilmastotoimiin ne voivat sitoutua). Aiheesta on käyty aktiivista keskustelua ilmastoneuvotteluissa, koska maatalouteen läheisesti liittyvä ruokaturva on herkkä asia erityisesti Afrikan maille.

Tulevassa osapuolikokouksessa Marrakechissä Marokossa maatalous tulee olemaan keskusteluiden keskiössä. Neuvotteluista odotetaan hankalia myös kehittyvien ja kehittyneiden maiden erilaisista näkökulmista, esimerkiksi hillintään ja sopeutumiseen sekä näiden tasapainoon. Yleisesti odotetaan, että maatalous saadaan jollakin tavalla liitettyä osaksi vuoden 2020 jälkeistä ilmastosäännöstöä. Joka tapauksessa kaikki maat tarvitsevat välineitä ja lisää tietoa Pariisin sopimuksen toimeenpanon tueksi maataloudessa.

Suomen eduskunta hyväksyi maaliskuussa 2015 uuden ilmastolain, joka sitouttaa vähintään 80 prosentin kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteeseen vuodelle 2050 verrattuna vuoteen 1990. Tavoite on kunnianhimoinen. Laissa säädetään, että ”Maataloustuotantoon liittyvässä suunnittelussa on varmistettava, että ilmastonmuutoksen hillitsemiseen liittyvät toimet suunnitellaan ja toteutetaan niin, etteivät ne vaaranna kotimaista ruuan tuotantoa tai globaalia ruokaturvaa”.

Metsiä käsittelevä artikla kattaa metsien lisäksi myös muut maa-, rannikko- ja meriekosysteemit

Pariisin sopimuksen metsiä käsittelevässä osiossa viitataan alkuperäiseen YK:n ilmastonsuojelun puitesopimukseen. Viittaus tarkoittaa sitä, että Pariisin sopimus ulottuu kattamaan metsien lisäksi valtameret sekä muut maa-, rannikko- ja meriekosysteemit.

Metsien ja maankäytön ilmastovaikutusten laskentatavat ovat Suomelle merkittävä teema

Metsien ja maankäytön ilmastovaikutuksia mitataan ja niistä raportoidaan laskentasääntöjen perusteella, jotka maat voivat tällä hetkellä itse määritellä. Kansainvälisen ilmastopaneelin IPCC:n ohjeistot ovat kuitenkin laskentasääntöjen perusta.

Pariisin sopimuksen yhteydessä perustetun työryhmän tavoite on kehittää uusi läpinäkyvä päästöjen raportointijärjestelmä. Päämäärä on kunnianhimoinen, sillä osapuolten odotetaan sopivan asiasta jo vuoteen 2018 mennessä. Olemassa olevien sääntöjen muokkaaminen saattaisi johtaa siihen, että jotkut maat tarvitsisivat uudet kasvihuonekaasupäästöjen seuranta-, raportointi- ja todentamisyjärjestelmät kansallisella tasolla. Toisaalta muutoksia ei käytännössä tulisi, jos maan alkuperäinen järjestelmä on aikaisemmin rakennettu Kansainvälisen ilmastopaneelin IPCC:n ohjeistuksen mukaisesti.

Edellisillä neuvottelukierroksilla Kioton pöytäkirjan yhteydessä laskentasääntöihin liittyvät neuvottelut olivat monimutkaisia ja keskustelut johtivat vahvoihin näkemuseroihin. Tavoitteena on, että kaikki osapuolet veloitettaisiin seuraamaan vain yhtä kaiken kattavaa laskentasääntökokonaisuutta, joka olisi sama sekä kehitys- että teollisuusmaille. Tällä hetkellä maankäyttösektorin päästöistä raportoidaan useamman järjestelmän kautta.⁵

Yksityissektorin tulee olla keskeinen toimija Pariisin sopimuksen toimeenpanossa metsä- ja maankäyttösektorilla

Metsäkadon vastaiset toimet eri puolilla maapalloa ovat saaneet myös yksityisen sektorin toimijoita liikkeelle. Monet yritykset ovat luvanneet lopettaa toimitusketjujen eri vaiheissa välillisesti tai suoraan tapahtuvan metsäkadon. Tämä suuntaus antaa mahdollisuuden myös sellaisille suomalaisille yrityksille, jotka jalostavat, toimittavat tai kuluttavat trooppisilta alueilta tulevia maa- ja metsätaloustuotteita (kuten kaakaopavut, kahvi, luonnonkumi tai puutavara), omalta osaltaan toteuttaa Pariisin sopimusta. Yritykset voivat myös osallistua muihin kansainvälisiin aloitteisiin.

Kansainväliset yksityissektorin aloitteet metsäkadon hillitsemiseksi ovat mahdollisuus myös Suomelle

Pariisin sopimus mahdollistaa Suomen roolin edelläkävijänä

Seuraavat esimerkit valottavat Suomalaisten toimijoiden tarjoamaa lisäarvoa ilmastotoimissa metsä- ja maankäyttösektorilla.

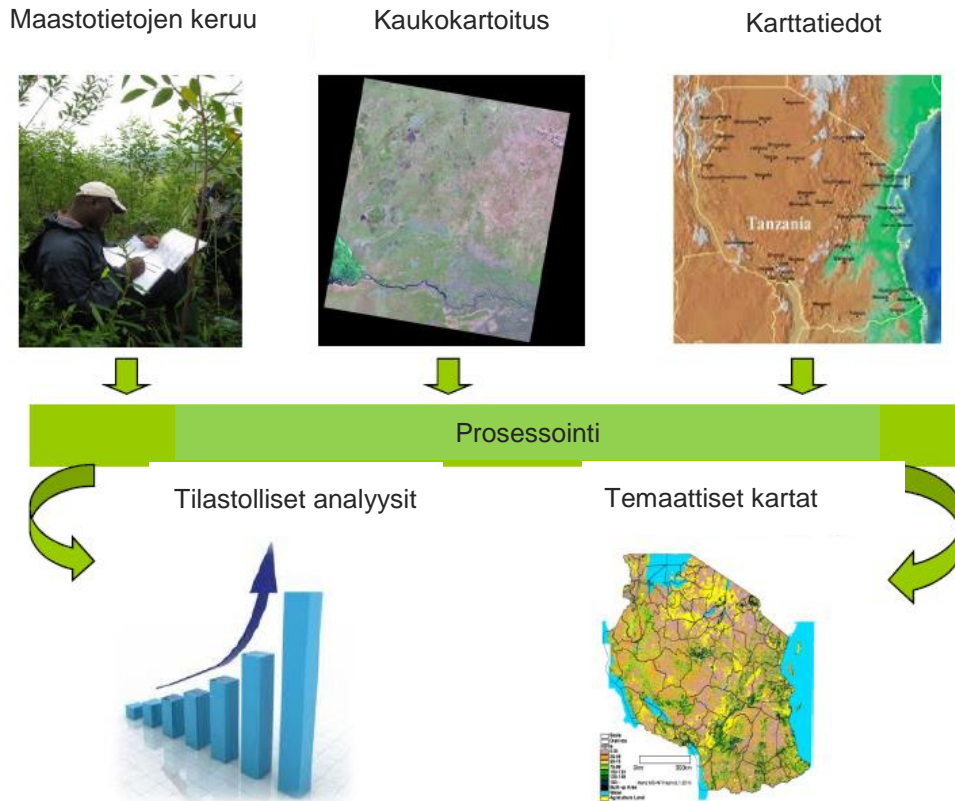
Suomen kehitysyhteistyö metsäsektorilla

Suomella on ollut merkittävä rooli monien kehitysmaiden metsien hoidon muuttamisessa kestävämmäksi kehitysyhteistyöhankkeiden tuloksena. Näitä ovat kahden- ja monenväliset, alueelliset sekä kansalaisjärjestöjen toteuttamat hankkeet. Suomen kehitysyhteistyön painopisteitä metsäalalla ovat:

- Kansallisten metsäohjelmien ja hyvän hallinnon tukeminen, mukaan lukien laittomien hakkuiden ja niihin liittyvän puukaupan torjunta;
- Metsien roolin vahvistaminen ilmastomuutoksen torjunnassa ja siihen sopeutumisessa erityisesti metsäkartoituksia ja metsätietojärjestelmiä parantamalla;
- Metsän käytön oikeuksien, päätöksenteon ja hyötyjen oikeudenmukaisen jaon tukeminen;
- Metsiin perustuvien arvoketjujen, metsien kestävä hoidon, käytön, suojelun ja hallinnan vahvistaminen.

Suomi on edelläkävijä metsien monilähdeinventoinneissa. Siinä maastosta mitatut tiedot, satelliittikuvat ja muut numeeriset tietolähteet (kuten peruskartoista ja korkeusmalleista saatu tieto) yhdistetään yhdeksi kokonaisuudeksi. Koelaloilta mitatut tiedot yhdessä muun datan kanssa auttavat luomaan yhtenäisen ja suhteellisen luotettavan inventoinnin maan metsävaroista (Kuva 1).

Kuva 1 Suomalaisten kehittämässä metsien monilähdeinventoinnissa tiedot koelaitoilta, kaukokartoituksesta ja olemassa olevista kartoista prosessoidaan ja tulokseksi saadaan tilastotietoa ja temaattisia karttoja (Lauri Tamminen, 2016, Indufor Oy).

Suomen ensimmäinen valtakunnan metsien inventointi tehtiin jo 1920-luvulla ja tällä hetkellä on käynnissä 12. inventointi. Suomalaisen tietotaidon hyödyntäminen on tuonut huomattavaa lisäarvoa kehitysmailla erityisesti nyt, kun metsätiedon merkitys korostuu ilmastotoimissa. Suomi on tehnyt pitkäjänteistä kehitysyhteistyötä mm. Tansaniassa, Laosissa, Vietnamin ja Nepalissa. Suomi on tukenut näissä maissa erityisesti metsätietojärjestelmien perustamista ja metsäinventointeja. Lisäksi Suomi on tehnyt yhteistyötä YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO:n kanssa tukeakseen Ecuadorin, Perun, Tansanian, Vietnamin ja Sambian metsäsektoreita. Myös näissä hankkeissa on vahvistettu hallitusten valmiuksia toteuttaa kansallinen metsäinventointi suomalaisten kehittämien menetelmin.

Myös Suomen kauppaa tukeva kehitysyhteistyö on kasvanut merkittävästi viimeisen vuosikymmenen aikana. Hankkeet ovat tuottaneet tulosta sekä metsitettyjen alueiden muodossa että tuomalla uusia kansainvälisiä investointeja sektorille.

Maataloudessa Suomi näyttää esimerkkiä parantamalla sektorin ilmastokestävyyttä

Suomella on oma maatalouden ilmasto-ohjelma ja ravinteiden kierrätys on yksi hallituksen kärkihankkeista. Suomi toteuttaa myös useita aiheeseen liittyviä aloitteita, kuten Ilmastoviisaita ratkaisuja maaseudulle (VILMA) ja Osaamista maan kasvukunnon hoitoon (OSMO) -hankkeet. Aloitteissa on kokeiltu uusia toimintamalleja ja innovaatioita, joita Suomi voisi hyödyntää kansainvälisesti esimerkiksi verkottumis- ja tiedonvälityshankkeiden kautta.

Myös suomalaiselta yksityissektorilta löytyy esimerkkejä vahvoista yrityksistä, jotka pyrkivät vähentämään tuotannon päästöjä

Esimerkiksi Stora Enso on suomalainen kansainvälisillä markkinoilla toimiva metsäteollisuuden yritys, joka on sitoutunut vähentämään hiilidioksidipäästöjä tuotannossaan 35 %:lla vuoteen 2025 mennessä. Tavoite on jo ylittynyt ja yritys pyrkiiikin niin lähelle hiilineutraaliutta kuin taloudellisesti ja teknisesti on mahdollista. Stora Enso on myös osa *We Mean Business Coalition* -verkostoa, johon on sitoutunut noin 650 merkittävää kansainvälistä yritystä ja sijoittajaa.

Yhteenveto toimenpide-ehdotuksista

- Suomi voi tarjota osaamista varsinkin tulosperusteisten kannustimien kehittämisessä metsäkatoa ehkäisevissä toimenpiteissä (REDD+ -lähestymistapa).
- Kaupalliseen yhteistyöhön perustuvan kehitysyhteistyön ja suomalaisten yritysten yhteistyötä on mahdollista vahvistaa metsä- ja maankäyttösektorilla.
- Kahdenvälisen avun tarjoaminen REDD+ -lähestymistapaa toteuttaville kehitysmailla olisi Suomelta strateginen liike Pariisin sopimuksen toteuttamisen edistämiseksi. Suomen metsätietojärjestelmiin ja metsäinventointeihin liittyvän tietotaidon siirtäminen olisi osa tätä yhteistyötä.
- Uusi kansainvälinen suuntaus, jossa pyritään poistamaan metsäkatoa aiheuttavat toimenpiteet erilaisten hyödykkeiden toimitusketjuista tarjoaa myös suomalaisille yrityksille uudenlaisia mahdollisuuksia rakentaa toimintansa kestävämmälle pohjalle.
- Tulevaisuuden sukupolviin ja metsäosaamiseen kannattaa jatkossakin panostaa esimerkiksi metsävisa-tyyppisten positiivisten aloitteiden kautta.⁶

Lisälukemista

Tynkkynen O. (2016) Kokoaan suurempi Suomi – Miten voimme vauhdittaa maailman ilmastotyötä ja nostaa esiin suomalaisia ilmastoratkaisuja, <http://www.ym.fi/download/noname/%7BB754352F-F5E4-4283-9F29-AED9A079CABD%7D/119822>

New York Declaration on Forests <http://www.un.org/climatechange/summit/wp-content/uploads/sites/2/2014/07/New-York-Declaration-on-Forest-%E2%80%93-Action-Statement-and-Action-Plan.pdf>

Consumer Goods Forum <http://www.theconsumergoodsforum.com/>

Ulkoministeriön kehityspolitiikka ja kehitysyhteistyö <http://www.formin.fi/Public/default.aspx?nodeid=49273&contentlan=1&culture=fi-fi>

Ilmastoviisaita ratkaisuja maaseudulle VILMA -hanke <http://www.ilmase.fi/site/>

Osaamista maan kasvukunnan hoitoon OSMO -hanke <http://www.helsinki.fi/ruralia/uutiset/2016/OSMO%20Esite%202016-2018.pdf>

Lisätietoa toimista, joita kansainväliset yritykset toteuttavat pyrkimyksissään poistaa tai vähentää metsien hakkuita hyödykkeiden toimitusketjuista <http://supply-change.org/>

Viitteet

Policy brief perustuu hankkeen yhteydessä laadittuun julkaisuun Laine, A., Clarke, M., Magnusson, R., Tynkkynen, O., Kasurinen, O., Kulovesi, K., Ahonen, H-M (2016): Implementation of the Paris Agreement - Part 2: Finance, technology, capacity building, adaptation, loss & damage, land use and forestry, facilitating implementation and compliance (julkaisu sivulla www.ym.fi/pariisi2015) ja 9.9.2016 Helsingissä järjestettyyn keskustelutilaisuuteen aiheesta ”Pariisin sopimuksen velvoitteisiin varautuminen – metsät ja maankäyttö”. Tilaisuus oli järjestetty Suomen ilmastoneuvotteluryhmälle ja keskeisille sidosryhmille.

Muut viitteet:

¹ IPCC. (2013). Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. (Vol. I). Cambridge, New York: Cambridge University Press, p. 50

² REDD+ tarkoittaa englanniksi ”reducing emissions from deforestation and forest degradation in developing countries, and the role of conservation, sustainable management of forests, and enhancement of forest carbon stocks in developing countries”.

³ Esimerkiksi Maailmanpankin hallinnoima Forest Carbon Partnership Facilityyn Readiness Fund.

⁴ Ilmastopimuksen osapuolikokouksen päätös 1/CP.21 kohta 54.

⁵ Briner, G., & Konrad, S. (2014). Planting the Foundations of a Post-2020 Land Sector Reporting and Accounting Framework.

⁶ Metsävisa on yläkoululaisten metsätietokilpailu, johon osallistuu vuosittain lähes 30 000 oppilasta lähes 400 koulussa. Metsävisa on metsäalan tarjoamaa yhteistyötä kouluille. Se on valtakunnallinen, Biologian ja maantieteen opettajien liitto BMOL ry:n ja Suomen Metsäyhdistyksen järjestämä kilpailu, jonka eri vaiheissa on järjestäjinä satoja biologian opettajia ja kymmeniä metsäammattilaisia. Lisää aiheesta: <http://www.smy.fi/opeta-opi/metsavisa/>

Lisätietoja:

Majella Clarke on Induforin ilmastotiimin johtaja ja kokenut ilmasto- ja metsäalan konsultti.
Sähköposti: majella.clarke@indufor.fi

Petra Mikkolainen työskentelee Induforissa kehitysyhteistyön konsulttina erityisalueena mm. biodiversiteetti-, ilmasto- ja sosiaaliset kysymykset.
Sähköposti: petra.mikkolainen@indufor.fi, tomi.j.lindroos@vtt.fi

Hankkeen toteutuksessa myös mukana: Mika Sulkinoja, Anna Laine, Roland Magnussen, Hanna-Mari Ahonen, Oras Tynkkynen, Kati Berninger, Kati Kulovesi, Tommi Ekholm ja Tomi J. Lindroos.

”Pariisin sopimuksen velvoitteisiin varautuminen” -hanke toteutetaan osana valtioneuvoston vuoden 2016 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeen- panoa.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

Pääneuvottelija Outi Honkatukia
Ympäristöministeriö, outi.honkatukia@ymparisto.fi

Indufor ...forest intelligence

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA
www.tietokayttoon.fi